

На допомогу педагогу Нової української школи: особливості психосоціального розвитку учнів 5-го класу

Перехід учнів із початкової школи в середню справедливо вважається кризовим періодом. Багаторічні спостереження педагогів і шкільних психологів свідчать про те, що цей перехід неминуче пов'язаний зі зниженням успішності, хоч і тимчасовим. У такий період діти нерідко змінюються — тривожаться без явних на те причин, стають боязкими або, навпаки, розв'язними, надто метушливими. Як результат — у дітей знижується працездатність, вони стають забудькуватими, неорганізованими, іноді в них також погіршуються сон й апетит.

Період адаптації до нових правил і вимог може займати в дитини від одного місяця до цілого року. Критерієм успішності адаптації виступає, передусім, міра збереження психологічного та фізичного здоров'я учнів.

Вікові психофізіологічні особливості учнів 5-х класів

Фізичний розвиток	У цей період прискорюється ріст організму. Зміна зросту й ваги тіла супроводжується змінами пропорцій (швидко ростуть стопи, кінцівки), з'являються вторинні статеві ознаки.
Психічний розвиток	У розумовому аспекті починається поступовий перехід від конкретного мислення до абстрактного. Проте абстрактне мислення ще не повністю розвинене, тому треба уникати навчального матеріалу, у якому багато нових понять (рекомендовано не більше трьох нових термінів за один урок). Пропонувати більше цікавої, конкретної, практичної, актуальної інформації.
Соціальний розвиток	Загалом велика залежність від батьків, учителів, але з огляду на перехід до основної школи, посилюється автономність. Дедалі більше дітей самостійно ходять до школи, а після занять до приходу батьків залишаються без нагляду дорослих. У структурі класу формуються групи, переважно з дітей однієї статі. Лідерами найчастіше є учні, які добре вчаться або можуть зацікавити інших особливими здібностями чи навіть новими іграшками, модними речами.

Поведінкові прояви		У зв'язку з початковим етапом статевого дозрівання істотні зміни відбуваються в пізнавальній сфері молодших підлітків: гальмується темп діяльності; на виконання певної роботи їм потрібно більше часу; вони часто бувають роздратованими, примхливими, неорганізованими, швидко втомлюються; настрої постійно змінюється. Усе це стає причиною зауважень, покарань, призводить до зниження успішності й появи конфліктів у взаєминах.
Актуальні проблеми	Адаптація до навчання в середній школі	Виникає загроза «зриву адаптації». Багато нових предметів і вчителів, різні вимоги, потреба самостійного виконання домашніх завдань і як наслідок – зниження успішності – такі проблеми постають перед багатьма учнями. Перше півріччя в 5-му класі вважається навіть складнішим, ніж у першому. Найголовніша проблема в тому, що діти не вміють ефективно спланувати час, щоб його вистачило не лише на заняття, а й на відпочинок. Це призводить до перевтоми, частих захворювань, зниження оцінок і втрати інтересу до навчання. 5-ті класи вважаються вирішальними в тому, буде дитина вчитися чи вона відмовиться від зусиль у цьому напрямі й почне самореалізовуватися в інший спосіб. Тому профілактика «зриву адаптації» і стресів має бути вирішальною в 5-му класі.
	Стосунки з новими вчителями	Багатьом дітям, зокрема сором'язливим, важко спілкуватися з новими вчителями. Тому п'ятикласників важливо вчити ефективним прийомам спілкування, зокрема, вмінню долати сором'язливість (як попросити про послугу, по допомогу тощо).
	Збільшення ризиків унаслідок більшої автономності	Головна проблема полягає в тому, що п'ятикласники зазвичай не відвідують групу продовженого дня, більшість ходить додому самостійно й часто бувають вдома самі або спільно з однолітками гуляють поза межами двору, можуть вибирати для ігор будівельний майданчик, недобудову, ліс, берег річки, інші небезпечні місця. З огляду на це, особливу увагу треба приділити навчанню дорожньої та побутової безпеки, а

		також умінням спілкуватися зі сторонніми людьми та відмови від пропозицій пограти в небезпечних місцях і з небезпечними предметами.
--	--	---

Шкільне життя п'ятикласників ускладнюється часто невиправдано високими вимогами до них з боку вчителів. Цього краще не допускати щонайменше з трьох причин:

- уповільнюється темп діяльності учнів, тоді як виконання певних видів робіт потребує більше часу;
- зміст навчальних предметів основної школи вибудовується систематично, що, у свою чергу, передбачає сформованість у школярів добре розвиненого теоретичного мислення. У п'ятикласників же воно тільки формується; вони звикли працювати з одиничними поняттями та термінами;
- високі вимоги до самостійності та відповідальності підлітків без урахування їх вікових особливостей можуть становити загрозу для емоційного благополуччя дитини.

Дорослі очікують від підлітків здатності розуміти інших людей, співіснувати з ними на принципах рівноправності та толерантності. Але у п'ятикласників ці властивості тільки починають формуватися, і їх розвиток вимагає терпіння, обережності, діалогового навчання, створення ситуацій, у яких підлітки навчаються враховувати різні погляди. За цих обставин важливо, щоб учитель не переносив механічно методи навчання й форми взаємодії зі старшими школярами на учнів 5-го класу. Необхідно поступово вводити новий зміст і нові форми навчальної діяльності.

Методичні поради для вчителів, які працюють з учнями 5-х класів

1. До початку роботи з дітьми треба познайомитися з ними, систематично вивчати їх і використовувати одержані дані в процесі роботи.
2. Враховувати вікові та індивідуальні особливості школярів під час освітнього процесу. Виявляти й розвивати особисті нахили та інтереси учнів, їхні творчі здібності.
3. Знайомитися з програмою та методикою роботи в початкових класах і спиратись на неї. Не змінювати різко методи роботи, використовувати ігровий матеріал, інструктажі, пам'ятки, алгоритми, картки-опори, зразки виконання.
4. Забезпечити поступовий перехід на предметну систему викладання, нову побудову уроків, нові методи та прийоми роботи, нові вимоги до дітей. Забезпечити міжпредметні зв'язки.
5. Дозувати навчальне навантаження та обсяг домашнього завдання, а також знизити їх до мінімуму у вихідні дні.

6. Протягом першого місяця навчання дітей у 5-му класі не писати зауважень у щоденники, проводити оцінювання на користь дитини, більшість уроків на початку навчального року будувати на повторенні.

7. Підтримувати зв'язки з учителями початкових класів та з колегами, які викладають у 5-х класах, з метою взаємодопомоги в роботі та обміну досвідом.

8. Співпрацювати з практичним психологом закладу освіти з метою виявлення особливостей психічного стану школярів та вирішення питань взаємодії в системі «учитель-учень».

9. Застосовувати різні види, форми та стратегії для залучення до співпраці батьків. Обговорювати взаємні очікування та виробляти спільні погляди на процес розвитку, виховання та навчання учнів.

Пам'ятайте: легше з першого уроку викликати до себе довіру, повагу дитини, ніж потім подолати недовіру.